

ВИСНОВОК
рецензента,
кандидата філософських наук, доцента
Матусевич Тетяни Володимирівни,
про наукову новизну, теоретичне та практичне
значення результатів дисертації
Мринської Наталії Олександрівни
«Мужність бути особистістю в ситуації інвалідності
(екзистенціальні та соціокультурні аспекти)»
поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії
за спеціальністю 033 – Філософія

Актуальність теми дисертації зумовлена тим, що в сучасних реаліях війни та агресивного ставлення до України з боку північного сусіда весь світ об'єднався в допомозі нашій країні не тільки на фронті, а і в медицині, соціальних та психологічних напрямках. Якщо до лютого 2022 року погляд на інвалідність та на людину з інвалідністю не мав масового впливу в суспільстві, а в державних установах лише починався процес створення умов щодо прийняття інвалідності як проблеми, то після початку повномасштабного вторгнення проблема інвалідності виходить майже на перший план. Масовані бамбардування мирних міст несуть високий ризик отримати інвалідність пересічним громадянам не менш, ніж бойові травми на фронті. Кожного дня ми чуємо новини про травматичні ампутації, все більше людей потребують протезування та гідних умов життя й розуміння своєї долі після ампутацій. Саме це робить вивчення проблематики інвалідності такою актуальною та затребуваною, як у суспільстві, так і в інституціях психологічної, медичної та соціальної допомоги. Дисертація актуалізує та пояснює зміни в особистості, а саме, – зміну цінностей людини в граничній ситуації, що пов'язана з інвалідністю.

Наукова новизна результатів полягає у системному дослідженні проблеми мужності бути особистістю в ситуації інвалідності, що сприяє виходу людини з граничних ситуацій й кризових станів. Авторка зазначає, що на основі поєднання вчення про рівні розвитку особистості за С. К'еркегором та

метаантропології Н. Хамітова розкрито синтез індивідуального світосприйняття людини з інвалідністю, а саме: тип «Естет» – людина буденності, тип «Етик» – людина граничного буття, тип «Духовно-релігійна особистість» – людина метаграничного виміру. В цих трьох вимірах буття визначені особливості людей з інвалідністю, що перебувають в кризовому стані та потребують мужності для виходу з нього. Мринська Н.О. зазначила, що в контексті підходу П. Тілліха виявлено співвідношення різних типів мужності в метаантропологічній структурі екзистенціальних вимірів людського буття. У буденному вимірі буття людина з інвалідністю типу «Естет» для подолання страхів використовує мужність бути частиною суспільства, що підміняє особистісну реалізацію заради соціального визнання. В граничному бутті людина з інвалідністю типу «Етик» завдяки мужності «бути собою» у творчості як продуктивній любові до себе набуває здатності прийняття себе нового та подолання відчаю «не бути» (небуття) чи «не бути собою». За умови співтворчої взаємодії з Іншим це дозволяє людині з інвалідністю покинути граничний вимір і трансцендувати до метаграничного буття, стаючи «Духовно-релігійною особистістю», яка виходить за межі страху та відчаю, її мужність стосується лише пошуку істини, свободи та любові. Дисертантка для позначення плідності прийняття людини з інвалідністю, що має мужність бути особистістю, запропонувала неологізм «прияття», що означає екзистенціально довірливе, духовне й душевне ставлення. Цей неологізм є результатом поєднання слів «прияць» і «прийняття» і в смисловому плані може бути визначений як «приятне прийняття». Необхідність такого неологізму пов'язана з тим, що слова «прияць» і «прийняття» стосуються лише ставлення однієї людини до іншої, тоді як слово «прияття» несе духовно-емоційний контекст в рамках безперечного розуміння іншої людини та глибоке входження у взаємодіюче поле довіри. «Прияття» – це акт мужності трансцендування до взаємного проникнення у духовно-душевній цілості. На основі застосування методологічних стратегій метаантропології виведено три критерії прийняття людини з інвалідністю у соціокультурному просторі, які одночасно є рівнями

розвитку гуманістичного ставлення до неї: терпимість, яка застосовується у буденному вимірі, толерантність – прийняття у граничному вимірі та пригніт – прийняття у метаграничному вимірі. Визначено, що терпимість і толерантність не є критерієм співчуття і розуміння іншої людини, тому що терпимість не може створити діалог з Іншим, а лише спостерігає та пригнічує у собі агресивне ставлення до Іншого. Лише пригніт, як критерій відносин у метаграничному бутті має можливість конструктивного прийняття людини з інвалідністю в сучасному світі. Пригніт можливе лише в метаграничному вимірі, тому що це вимір єдності душевного й духовного спілкування. На основі застосування методологічних стратегій людиноцентризму В. Кременя доведено, що подвійна інклюзія розширює простір сприйняття людини з інвалідністю та дозволяє створювати спів-буттєвість. Була встановлена необхідність залучення людей з інвалідністю до інклюзивної педагогіки, як приклад для дорослих, що довели свою міцність та цілісність незважаючи на інвалідність. Було визначено, що створення двостороннього інклюзивного середовища є прикладом для гармонійного, духовного та душевного спілкування. Доведено, що поруч зі сталими словосполученнями «людина з обмеженими можливостями» і «людини з особливими потребами» запропоновано словосполучення «людина з особливими можливостями», який долає приховано дискримінаційні смисли перших двох і допомагає людині з інвалідністю не відчувати себе обмеженим чи особливим в негативному розумінні, а дозволяє людині з інвалідністю відчувати, що її вада може парадоксально відкривати можливість подальшого зростання та розвитку. Авторка ввела поняття «компенсаторний нігілізм», яке означає деструктивну екзистенціальну й світоглядну реакцію людини з інвалідністю на граничну ситуацію у кризовій трансформації. «Компенсаторний нігілізм» осмислюється як негація особистого буття у пасивності чи екзальтованій активності заради пригнічення почуття неповноцінності, страху, відчаю.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути використані у створенні навчальних

програм, курсів та спецкурсів з таких дисциплін, як філософська антропологія, філософія культури, соціальна філософія, етика та ін. Результати дослідження можуть слугувати додатковим матеріалом в розробці різноманітних методик у психології та інклюзивній педагогіці.

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих роботах. Обґрунтованість і достовірність основних положень і висновків дисертації забезпечено критичним аналізом достатньої кількості використаних джерел, коректним застосуванням методів і прийомів аналізу, за допомогою яких опрацьовано належний обсяг фактичного матеріалу. Результати дисертаційної роботи Мринської Наталії Олександрівни відображені в 16 наукових працях з них 1 стаття в журналі, який включено до Web of Science Core Collection, 2 статті що відносяться до Європейської наукової спільноти, 4 статі в українських фахових журналах, та 9 видань на основі матеріалів участі у всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях. Усі розділи дисертації відображені в публікаціях, а результати та висновки оприлюднені у наукових виданнях. Все це свідчить, що всі розділи роботи пройшли апробацію, а дослідження має підтверджений високий науковий рівень.

Оцінка змісту дисертації. Структура та обсяг дисертації зумовлені специфікою її предмету та логікою розкриття теми, а також поставленою метою і завданнями дослідження. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків до розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 242 сторінок. Список використаних джерел становить 24 сторінку і налічує 212 найменувань, з них 88 іноземними мовами. Зі всією повнотою представлена географія авторів досліджень з різних континентів, що створює загальний світогляд дослідження проблематики. Огляд літератури українських авторів спирається на вітчизняні дослідження та розкриває глибину вивчення матеріалу саме в українському науковому просторі. Особливо потрібно відмітити структурність підходу, де

відображені філософські думки з приводу предмету дослідження та як дисертант оперує сталими координатами на користь своєї роботи. Запропонована дисертаційна робота Мринської Наталії Олександрівни характеризує дисертантку як науково зрілого фахівця, який в повній мірі володіє методологіями, методами та цілісними науковими поглядами на проблему дослідження. Розв'язання проблем ґрунтується виключно на науковій основі та містить емпіричний досвід самої дисертантки, що наповнює глибиною все дослідження. Дисертація Мринської Наталії Олександрівни «Мужність бути особистістю в ситуації інвалідності (екзистенціальні та соціокультурні аспекти)» є завершеною науковою працею, що відповідає сучасним вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 і може бути подана для проведення процедури рецензування у відповідному структурному підрозділі Українського державного університету імені Михайла Драгоманова та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Рецензент:

кандидат філософських наук, доцент

кафедри ЮНЕСКО з наукової освіти

